פינחס

א. עה"פ[1] "לאלה תחלק הארץ בנחלה במספר שמות" איתא בספרי[2], "הכל במשמע ישראל כהנים ולוים כו' ויאמר ה' אל אהרן בארצם לא תנחל[3] יצאו כהנים בתוך בני ישראל לא ינחלו נחלה[4] יצאו לוים כו'".

והובא להלכה ברמב"ם בפרק האחרון דהל' שמיטה ויובל[5]: כל שבט לוי מוזהרין שלא ינחלו בארץ כנען וכן הם מוזהרין שלא יטלו חלק בביזה בשעה שכובשין את הערים שנאמר[6] לא יהי' לכהנים הלויים כל שבט לוי חלק ונחלה עם ישראל חלק בביזה ונחלה בארץ וכן הוא אומר[7] בארצם לא תנחל . . בביזה.

וכתב ע"ז במשנה למלך: כתב הסמ"ג[7] דלעתיד לבא נוטלין חלק בארץ שנאמר[8] שער לוי אחד כדאיתא בפרק יש נוחלין. וכוונתו לברייתא שם[9] "עתידה ארץ ישראל שתתחלק לשלשה עשר שבטים שבתחלה לא נתחלקה אלא לי"ב שבטים", וכפי' הרשב"ם[10] "ולקמן מפרש מאי ניהו אותו חלק דטפי התם, דאי משום לוי דנקט נחלה כשאר שבטים כדכתיב התם שער לוי אחד הא מנשה ואפרים נמי לא יטלו אלא חלק אחד כדכתיב התם[11] שער יוסף אחד . . שבתחלה כשבאו לארץ לא נתחלקה אלא לי"ב שבטים שלוי לא הי' לו חלק בארץ אלא שכל שבט ושבט נתנו לו ערים לשבת בהם כו'" (משא"כ לעתיד, כנ"ל). והיינו דלפירוש הרשב"ם יטלו שבט לוי חלק אחד מהי"ב חלקים שנתחלקה הארץ לי"ב שבטים[12] (וחלק הי"ג הוא "לנשיא" — "למלך המשיח"[13]).

והנה בשטמ"ק ב"ב שם, הביא דברי הר"ן דתמה על הרשב"ם[14] מכמה פסוקים ביחזקאל[15] שבהם מבואר שיטול יוסף שני חלקים "וכן מ"ש ששבט לוי יטול חלק בארץ אף זה אינו שהרי מפורש בפרשה[16] שלא יטול חלק בארץ אלא שיהיו לו ערים לשבת בהם והוא מכלל התרומה אשר ירימו כו'", ומסיים "אלא כך הוא עיקר הדבר שכשם ששבט לוי לא נטל

---

1) פרשתנו כו, נג.

2) ועד"ז הוא בספרי קרח יח, כ (ושם, כג). ושם (וכ"ה בכמה גירסאות בספרי פרשתנו וב־יל"ש): כהנים לוויים וישראלים.

3) קרח יח, כ.

4) קרח שם, כד (וי"ג "ובתוך" — שם, כג).

5) פי"ג ה"י.

6) שופטים יח, א.

7) לאוין רעו. רעז.

8) יחזקאל מח, לא.

9) קכב, א.

10) ד"ה ועוד תניא.

11) יחזקאל מח, לב.

12) וכ"ה לפירוש התוס' שם ד"ה ואידך. ובפי' רבינו אברהם אב"ד (נדפס בשיטת הקדמונים על ב"ב נ"ר. תשמ"ב).

13) ב"ב שם. רשב"ם שם ד"ה לנשיא. רמב"ם הל' מלכים פ"ד ה"ח.

14) וראה גם מהרש"א, פתח עינים (לה־חיד"א), רש"ש שם ועוד — מה שהקשו בדברי הרשב"ם ב"ב שם.

15) מז, יג. מח, ד־ו.

16) ראה יחזקאל מה, ה ואילך. מח, יג ואילך.

חלק בראשונה כך לא יטול בשני' אלא שנתנו לו ערים לשבת סמוך לירושלים והן מכלל תרומת הקודש"[17].

ב. ויש לעיין בזה בדעת הרמב"ם, שסתם "כל שבט לוי מוזהרין שלא ינחלו בארץ כנען" — מהי שיטתו בענין נחלת שבט לוי בארץ לעתיד לבוא.

במנחת חינוך[18] כתב בדעת הרמב"ם דגם לעתיד לבא לא יטלו הלוים נחלה בארץ, והוכיח כן מזה שלא כתבו הרמב"ם בפירוש — כמו שכתב בפירוש בהל' מלכים[19] "המלך המשיח נוטל מכל הארצות שכובשין ישראל חלק אחד משלשה עשר"[20].

אמנם מזה שהסמ"ג "דרכו תמיד ללוך בעקבות הרמב"ם וברוב המקומות בספרו אינו אלא כמעתיק כו'"[21], מסתבר לומר, לכאורה, שגם בענין זה ס"ל להסמ"ג שכ"ה שיטת הרמב"ם [וכדמוכח גם מפשטות לשון הסמ"ג, שמביא תחלה דברי הרמב"ם שבהלכה שלאח"ז[22] שאם כבש מלך ישראל כו' שהכהנים ולוים נוטלים שם חלק ונחלה, ואח"כ מוסיף "ולעתיד לבוא נוטלין חלק אף בארץ שנאמר שער לוי אחד"][23]. וצ"ב מנא לי' הא[24].

גם צ"ע בגוף שיטה זו (כמו שהקשו המפרשים[25]), דכיון שהוא לאו בתורה דשבט לוי לא יטלו חלק בארץ, האיך תתעקר המצוה בימי המלך המשיח, והלא אלה המצות[26] כו' שאין[27] נביא רשאי לחדש דבר[28]. ולאידך מכיון

---

17) ראה המשך דברי הר"ן שם. ובפתח עינים שם, ש"הרואה יראה בסוף יחזקאל . . ושבט לוי יקח מתרומת הנשיא . . והא דכתיב שער לוי אחד היינו בעיר הנשיא".

18) מצוה תח.

19) פ"ד ה"ח.

20) במנ"ח שם: והנה הר"מ והרב המחבר סוברים מפורש דלעתיד לבוא יתנו להם ערים כמבואר בדבריהם (ראה רמב"ם ריש פרק י"ג דהל' שמיטה ויובל ש"שבט לוי אע"פ שאין להם חלק בארץ כבר נצטוו ישראל ליתן להם ערים לשבת ומגרשיהם והערים הם שש ערי מקלט ועליהן שתים וארבעים עיר וכשמוסיפין ערי מקלט אחרות בימי המשיח הכל ללוים"). ונראה ג"כ דסוברים דגם לעתיד לבוא לא יטלו הלויים ג"כ נחלה כו'.

אבל מזה (שיתנו ערים ללויים גם לעת"ל) לא הכריח שגם לעתיד לא יהי' ללויים נחלה, כי בזה לא פסיקא לי' מילתא, כמ"ש המנ"ח שם לפנ"ז (לענין ארצות שכבש מלך ישראל, שיש ללויים חלק בהן, וכדלקמן ס"ג) דאפשר דמ"מ מצוה על ישראל ליתן להן ערים מחלקם כמו תרומות ומעשרות שמצוה על ישראל ליתן להם אע"פ שיש להם חלק. וראה מנ"ח מצוה תקכ.

זאת ועוד: הרמב"ם לא כתב דנתינת הערים ללוים היא תחת חלקם בארץ, אלא, ד"אע"פ שאין להם חלק בארץ כבר נצטוו ישראל ליתן להם ערים לשבת ומגרשיהם" (וכמ"ש במנ"ח מצוה תח שם בתחילתו). ומזה מובן גם לגבי ערי מקלט אחרות שמוסיפין בימות המשיח ש"הכל ללוים", שאינו במקום נטילת חלק בארץ.

21) יד מלאכי כללי הסמ"ג סמ"ו. וש"נ.

22) בהל' שמיטה ויובל (הי"א).

23) וראה לשון הרדב"ז לרמב"ם שם, שמשמע ג"כ דס"ל שהסמ"ג לא פליג על הרמב"ם.

24) להעיר מיד מלאכי שם סמ"ח: דרכו של הסמ"ג דכשהוא סובר כדברי הרמב"ם כותב ככתבו וכלשונו בדרך סתם וכשכותב כת' ה' רמב"ם משמע דלי' לא ס"ל כו'. אבל לכאו' אינו שייך לנדו"ד.

25) מנ"ח מצוה תח ותקה. ביאור הרי"פ פערלא לרס"ג ח"ב ל"ת רלד (רנד, ב ואילך). שו"ת עמודי אור סי' עד. ובכ"מ.

26) ס"פ בחוקותי.

27) מגילה ב, סע"ב. וש"נ.

28) ובמנ"ח מצוה תקה: "ודבר זה צ"ע דל-

שהרמב"ם[29] וכן הסמ"ג מנאו לאו זה במנין המצות, והרי כבר כתב הרמב"ם בספר המצות שרש ג' „שאין ראוי למנות מצוות שאין נוהגין לדורות" — ואם מצוה זו תתבטל בחלוקת הארץ לעת"ל, מה מקום למנותה במנין הלאווין?

[בדברי הספרי הנ"ל — „לאלה תחלק הארץ הכל במשמע ישראל כהנים ולויים גרים כו' ויאמר ה' אל אהרן בארצם לא תנחל יצאו כהנים בתוך בנ"י לא ינחלו נחלה יצאו לוים כו"' — יש מפרשים[30] דאין בזה מצוה כלל, והכוונה בזה רק להפקיע זכותם בירושת הארץ, לומר שאין לכהנים חלק ונחלה בארץ דומיא דגרים ונשים ועבדים[31]. אבל אין כאן אזהרת לאו עליהם שלא ינחלו כמו דליכא שום אזהרה על הגרים ונשים ועבדים, ולא מיעטינהו קרא אלא לומר שאין להם זכות חלק ונחלה בארץ אבל אם ניתן להם רשאים לקבל וליכא איסור בזה לא להנותנים ולא להמקבלים (ולכאורה כ"מ מפשטות הכתובים בפרשתנו „לאלה תחלק הארץ בנחלה" ולהלן[32] „ואלה פקודי הלוי גו' ויהיו פקודיהם גו' לא התפקדו בתוך בנ"י כי לא נתן להם נחלה בתוך בנ"י").

אבל לדעת הרמב"ם והסמ"ג דנמנה הלאו במנין המצות, אינו מובן — איך אפשר לומר שלעתיד יטלו הלוים חלק בארץ, והרי כיון שתבטל אין ראוי למנותו במנין הלאווין][33].

ג. ונ"ל בפשטות ע"פ דיוק לשון הרמב"ם, בכתבו האזהרה „כל שבט לוי מוזהרין שלא ינחלו בארץ כנען", ולא כלשון הרגיל „בארץ ישראל" או ב„הארץ" וכיו"ב, וצ"ב מאי שולל בזה.

ולכאו' י"ל דשולל בזה שאר הארצות,

עתיד לבוא יתבטלו שני המצוות והאיך יכול הנביא לעקור דבר מן התורה כו' ומכל שכן לעקור לעולם . . וע' במ"ל בה' יסוה"ת [ולכאו' צ"ל „וע' בר"מ בהל' יסוה"ת", דשם כתב (רפ"ט) „דבר ברור ומפורש בתורה שהיא מצוה עומדת לעולם ולעולמי עולמים אין לה לא שינוי ולא גרעון ולא תוספת . . אין נביא רשאי לחדש דבר מעתה"].

29) מל"ת קסט.

30) ביאור הרי"פ פערלא שם, ב ואילך. ע"ש שהאריך. וראה לקמן הערה 41.

31) שבהמשך הלשון בספרי שם.

32) כו, נז. שם, סב.

33) עיין במפרשים הנ"ל שביארו בכמה אופנים: א) דגם הסמ"ג אין כוונתו דיטלו חלק בארץ כאחד השבטים, אלא כלפי מה שבחלוקה ראשונה לא לקחו חלק כללי אבל נתנו להם כל שבט ושבט מנחלתו ערים לשבת, ולעתיד יתנו להם חלק כללי כעניין הערים שנטלו אז (שו"ת עמודי אור שם סוס"י). ב) דהמדובר בשאר כל הארצות, דהרי מלך המשיח יכבוש את כל העולם כו' (ברית משה לסמ"ג שם. והביא שכ"מ בתוס' ב"ק פא, ב ד"ה אין לך (ע"פ גי' הב"ח שם). ע"ש בארוכה).

ומובן שכ"ז דוחק לפרש (הן ברשב"ם וכן) בסמ"ג, שהרי תחילה מביא הסמ"ג דברי הרמב"ם „שאם כבש מלך ישראל חוצה לארץ שהכהנים ולויים נוטלים שם חלק ונחלה", שבפשטות כוונת הרמב"ם לכיבוש רבים וכו'* שאז ה"ה כארץ ישראל לכל דבר (ראה רמב"ם הל' תרומות פ"א ה"ב וג'. הל' מלכים פ"ה ה"ו), ולאח"ז מוסיף „ולעתיד לבוא נוטלין חלק אף בארץ שנא' שער לוי אחד", שפשטות כוונתו שהוא בא"י ממש וחלק ממש. וכן מפרש בפרשת דרכים דרך הקודש דרוש ו, לפי הרשב"ם והסמ"ג דיטלו חלק בארץ.

וראה חדא"ג מהרש"א ב"ב שם, שיהי' החלוקה ע"פ ה' והוא יחלוק חלק גם לנחלתו הלויים, ובהחלוקה ע"פ ה' לא קאי הלאו. ואכ"מ.

*) ראה לקמן הערה 36.

ד„כל[34] הארצות שכובשין ישראל במלך ע״פ ב״ד הרי זה כיבוש והרי היא כארץ ישראל שכבש יהושע לכל דבר״. דאף שהיינו בכלל ארץ ישראל, וכמ״ש הרמב״ם[35] „ארץ ישראל האמורה בכל מקום היא בארצות שכובשן מלך ישראל כו׳ מדעת רוב ישראל״, אעפ״כ בארצות אלו אין מוזהרין „בארצם לא תחנם״.

אבל דוחק לפרש דזו בלבד בא הרמב״ם לשלול, דהרי הרמב״ם שולל זה מפורש בהלכה שלאח״ז[22] „יראה לי שאין הדברים אמורים אלא בארץ שנכרתה עלי׳ ברית לאברהם ליצחק וליעקב וירשוה בניהם ונתחלקה להם אבל שאר כל הארצות שכובש מלך ממלכי ישראל[36] הרי הכהנים והלויים באותן הארצות ובביזתן ככל ישראל״.

ובפשטות כוונתו ב„ארץ כנען״, ל־שלול ארץ שבעצם היא שייכת לארץ ישראל אבל אינה מארץ כנען[37], והוא ארץ קיני קניזי וקדמוני[38].

[וכמ״ש הרמב״ם בהל׳ רוצח[39] גבי הוספת ערי מקלט בימי המלך המשיח „והיכן מוסיפין אותן בערי הקיני והקניזי והקדמוני שנכרת לאברהם אבינו ברית עליהן ועדיין לא נכבשו ועליהן נאמר בתורה[40] ואם ירחיב ה״א את גבולך״].

ועפ״ז מובן דגם לדעת הרמב״ם אפשר לומר ולפרש הא ד„שער לוי אחד״, דלעתיד יטלו חלק בארץ[41], אבל

---

34) רמב״ם הל׳ מלכים שם.

35) הל׳ תרומות שם.

36) ודוחק לומר דכוונתו לכיבוש מלך בחו״ל כיבוש יחיד דלא הוי דינו כא״י (ראה רמב״ם הל׳ תרומות שם), דלכאורה אין זה חידוש דהרי „כל הארץ שכובש (המלך) הרי היא שלו ונותן לעבדיו כו׳ כפי מה שירצה״ (רמב״ם הל׳ מלכים פ״ד ה״י), ומאחר דהמלך נותן לו חלקו, הרי זה כמתנה וכו׳ ואינו נק׳ חלק ונחלה.

37) הל׳ „ארץ כנען״ ברמב״ם הל׳ רוצח (פ״ח ה״ב וג׳), שולל „עבר הירדן״ [וכל׳ הספרי זוטא קרוב לתחילתו ובמדב״ר פ״ו, ח: ארץ כנען מקודשת מעבר הירדן]. ועפ״ז לכאו׳ י״ל, דגם כאן הכוונה למעט (גם) עבר הירדן. אבל להעיר שבספרי זוטא ויל״ש קרח (שם, כד), מרבה דגם בעבר הירדן אין נוחלין. וכן בפרש״י שופטים יח, ב בשם הספרי שם (לגירסת רבינו קלונימוס). ועוד (וראה יהושע יג, לג. יד, ג). וראה הערה הבאה.

38) גם מהלשון שבהלכה יא, ש„אין הדברים אמורים אלא בארץ שנכרתה עלי׳ ברית לאברהם ליצחק וליעקב וירשוה בניהם ונתחלקה להם״ מובן, שאין קיני קניזי וקדמוני בכלל, כי אף שנכרת לאברהם ברית עליהם, לא ירשוה בניהם ולא נתחלקה להם (וכמ״ש הרמב״ם בהל׳ רוצח שבסמוך). אבל שם אפשר לפרש דהעיקר הוא ארץ שנכרתה עלי׳ ברית כו׳ [וראה מנ״ח מצוה תח (וכן במצוה תקה), דהשלש אומות הם ג״כ בכלל דברי הרמב״ם שנכרתה ברית לאברהם אבינו עליהם, ולא יטלו הכהנים הלויים חלק בהם. ולא דייק הוספת הרמב״ם „שירשוה בניהם ונת־חלקה להם״]. ועוד זאת, בהלכה יוד כתב זה בעצם הלאו ש„כל שבט לוי מוזהרין שלא ינחלו בארץ כנען״. וראה לקו״ש חכ״ג ע׳ 211 הערה 58. וש״נ.

39) פ״ח ה״ד.

40) שופטים יט, ח.

41) ואולי י״ל, דזה מרומז בדברי הספרי פרשתנו הנ״ל „לאלה תחלק הארץ בנחלה . . הכל במשמע ישראל כהנים ולויים כו׳ ויאמר ה׳ . . בארצם לא תנחל יצאו כהנים כו׳״, שמביא הכתוב ס״פ קרח, שלכאורה מפורש בפרשתנו להלן (כו, סב) „כי לא נתן להם נחלה בתוך בני ישראל״, וי״ל שמרמז בזה שע״פ פרשת חלוקת הארץ יש מקום גם לחלוקה ללויים, וזה יהי׳ לע״ל. אלא שיש אוהרה בפרשה בפ״ע (בפרשת קרח) בארצם לא תנחל גו׳. וראה מפרשי הספרי — תולדות אדם וספרי דבי רב קרח שם. וצ״ע.

לא בארץ כנען אלא[42] בארץ קיני[43] קניזי וקדמוני[44].

— ואזהרה ד„לא[6] יהי' לכהנים הלוים כל שבט לוי חלק ונחלה עם ישראל", היא מצוה הנוהגת לדורות בארץ כנען.

אמנם הרמב"ם לא כתב בפירוש שׁלעי"ל ינחלו הלויים בארץ קיני קניזי וקדמוני (כ"א ברמז בלבד, בדיוק לשונו[45] שלא ינחלו „בארץ כנען"), ע"פ הידוע בכללי הרמב"ם[46] שאין דרכו לכתוב ענינים מחודשים ואינו אלא מעתיק הגמרא (ואילו „דבר שלא בא בגמרא אלא בקושיא אגב גררא אין דרכם להעתיקו").

ד. אבל צריך ביאור:

בהטעם ששבט לוי לא נטל חלק בארץ, כתב הרמב"ם[47] „ולמה לא זכה לוי בנחלת ארץ ישראל ובביזתה עם אחיו מפני שהובדל לעבוד את ה' לשרתו ולהורות דרכיו הישרים ומשפטיו הצדיקים לרבים שנא'[48] יורו משפטיך ליעקב ותורתך לישראל לפיכך הובדלו מדרכי העולם לא עורכין מלחמה כשאר ישראל ולא נוחלין כו' אלא הם חיל השם שנא'[49] ברך ה' חילו והוא ברוך הוא זוכה להם שנא'[3] אני חלקך ונחלתך".

ועפ"ז אינו מובן, מדוע בארץ קיני קניזי וקדמוני, שעתידין להיות ירושה לעתיד, יטלו הלויים חלק?

---

42) העירני ח"א שכ"כ במהר"ם שי"ק (מצוה תקה ל"ת רצט) ד„שער לוי אחד" הוא רק בקיני קניזי וקדמוני, ע"ד הנ"ל. וראה גם תולדות אדם שהובא לקמן הערה 54.

43) במצפה איתן לב"ב שם מפרש, דמ"ש הסמ"ג דהלויים יטלו חלק בארץ היינו דוקא בארץ ז' אומות, אבל ג' שיכבשו לעתיד הא מיעט להו בספרי פ' קרח וכן פרש"י בחומש פ' שופטים. וצע"ג, דלפי פשטות הספרי ופרש"י מרבה דגם בקיני קניזי וקדמוני לא יקחו, ופשיטא בז' אומות. וראה הערה הבאה.

44) בספרי קרח יח, כד: על כן אמרתי למה נאמר לפי שנאמר (ואתחנן ז, א) ונשל גוים רבים מפניך אבל קיני קניזי וקדמוני לא שמענו ת"ל על כן . . להזהיר ב"ד על כך. ובפרש"י שופטים עה"פ (יח, ב) ונחלה לא יהי' לו בקרב אחיו „ונחלת שאר לרבות קיני קניזי וקדמוני. וכן דורש בפ' מתנות שנאמרו לאהרן ע"כ לא הי' ללוי וגו' להזהיר על קיני קניזי וקדמוני".

אבל (נוסף לזה דפסק כש"ס נגד הספרי, הרי גם) א) בספרי קרח הרי זה „ד"א", ולפי פי' הראשון אין לימוד על קיני קניזי וקדמוני. וכן בפרש"י שופטים הביא גירסא אחרת בספרי „ונחלה לא יהי' לו אלו נחלת חמשה בקרב אחיו אלו נחלת שבעה", שבזה לא נכלל קיני קניזי וקדמוני (וראה רמב"ן שם). ב) בספרי ופרש"י הנ"ל יש לפרש, שאין המדובר לע"ל אלא בזה"ז אם היו כובשים קיני קניזי וקדמוני (ראה באר בשדה לפרש"י שופטים שם. עמק הנצי"ב לספרי קרח שם).

ולהעיר מצפע"נ עה"ת (קרח יח, כ): בארצם לא תנחל כו' ר"ל אף בקיני קניזי וקדמוני לא כמו שבט לוי ועי' ב"ב דף קכב. ומשמע דס"ל ג"כ דשבט לוי ינחלו לע"ל בקיני קניזי וקדמוני משא"כ הכהנים [בס"פ אמור על הפסוק בהפטרה (יחזקאל מד, כח)

*) ראה מנ"ח מצוה תקח לשיטתו, שהרמב"ם ס"ל דלא יטלו לעתיד חלק כלל, דהקשה על הרמב"ם האיך פסק כהספרי נגד הש"ס שלנו.

„ואחוזה לא תתנו", ג"כ מחלק דקאי רק על כהנים דלא יטלו אף דשבט לוי יקחו חלק לע"ל. אבל שם אינו מדייק שזהו בקיני קניזי וקדמוני].

45) וכן במ"ש בהי"א בארץ שנכרתה עלי' ברית כו' וירשוה בניהם ונתחלקה להם (ראה לעיל הערה 38).

46) ראה יד מלאכי כללי הרמב"ם ס"ב (וראה שם ס"ה). וש"נ.

47) הל' שמיטה ויובל שם הי"ב.

48) ברכה לג, י.

49) ברכה שם, יא.

וי"ל הביאור בזה:

האזהרה דלא ינחלו בארץ „בארצם לא תנחל", פי'[50] בארצם של ישראל (ארץ כנען) שניתן להם בכדי שתהי' להם ארץ לישב בה (ע"ד שיש לשאר אומות ארץ ונחלה בעולם[51]). ובזה הוזהרו שבט לוי „לא יהי' לכהנים הלויים גו' חלק ונחלה עם ישראל", דחלק ונחלה בארץ באופן זה ה"ז בגדר ד„דרכי העולם", ושבט לוי „מפני שהובדל לעבוד את ה'" אין חלק ונחלה זו שייכת אליהם, כי „הובדלו מדרכי העולם".

אבל מה שישראל יקבלו לע"ל ארץ קיני קניזי וקדמוני, אינה בסוג „נחלה" כמו ארץ כנען, ארץ ז' עממין שיש להם לישראל ארץ בעולם[52], אלא נתינה מ־יוחדת מאת ה'. וכמ"ש[40] „ואם ירחיב ה' אלקיך את גבולך גו'" — לא מצד ההכרח דישובם בארץ, וא"כ שפיר יכולים הלויים לקבל בזה.

ה. ובפנימיות הענינים י"ל:

החילוק בין ארץ כנען — ז' אומות, לארץ קיני קניזי וקדמוני — ארץ ג' אומות, מבואר בכ"מ[53], שבעבודת ה' הוא החילוק בין בירור ז' מדות לעבודה בג' המוחין, שעכשיו עיקר העבודה הוא בבירור ז' המדות, ולעתיד יתבררו גם הג' מוחין.

והחילוק באופן העבודה הוא בדוגמת החילוק בין מדות ומוחין, דמדות שייכים להזולת, והיינו שענין המדות הוא התייחסות האדם ברגש והתפעלות לדבר שמחוץ הימנו, והיא ירידה לגבי האדם עצמו. וענין המוחין הוא לעצמו, וכפי שרואים דבנ"א העוסקים במושכלות מתבוללים לעצמם. וכן הוא החילוק באופן הבירור שלהם, דבירור המדות הוא ע"י כיבוש ומלחמה, והיינו ע"י התלבשות ובירור, ואילו בירור המוחין עיקרו אינו ע"י התלבשות בלבושי המת־ברר, אלא אדרבה ע"י הבדלה והפשטה.

וזהו החילוק בין „ארץ כנען", ארץ ז' עממין, ל„קיני קניזי וקדמוני", דארץ כנען ענינה העבודה דכיבוש ובירור ז' מדות, ולכן שבט לוי מפני שהובדל לעבוד את ה', שהוא למעלה מכיבוש ולמעלה מבירורים — אינו שייך לנחלה

---

50) ברדב"ז לרמב"ם הל' שמיטה ויובל שם הי"א: וקרא מסייע לרבינו בארצם לא תנחל משמע בארצם המיוחדת להם אבל שאר ארצות אינם בכלל זה. ובקרית ספר (להמבי"ט) „בארצם דהיינו שהוא שלהם מעתה".

51) אף שארץ זו חלוקה בזה שהיא מקודשת משאר הארצות, ועוד דגם מהות הארץ שונה מכל שאר הארצות דהחפצא של הארץ נעשה ארץ ישראל שא"א שיעבור לרשות ובעלות אחר (ראה בארוכה לקו"ש ח"ה ע' 8 ואילך. חט"ו ע' 206 ואילך). ואולי דמצד ענין זה (הב') בארץ שייך גם לשבט לוי. ולהעיר מצפע"נ השמטות להל' תרו־מות סב, א. ועצ"ע.

52) אף דגם בשאר הארצות שכובש מלך ממלכי ישראל, מאחר שהכהנים והלויים באותן הארצות כו' ככל ישראל, צ"ל דאינם בגדר זה (וכמו שנת' בלקו"ש חכ"ג ע' 212), הרי בארצות אלו אין הגדר ד„ירחיב ה'א את גבולך", אלא שהיא „מלחמה שנלחם עם שאר העמים כדי להרחיב גבול ישראל ולהרבות בגדולתו ושמעו" (רמב"ם הל' מלכים רפ"ה). וי"ל שלכן „באותן אר־צות" הכהנים והלויים הויין „ככל ישראל", ואילו קיני קניזי וקדמוני שייכים במיוחד (גם) לשבט לוי. ועצ"ע.

53) ראה מאמרי אדה"ז תקס"ה ח"ב (ע' תתב ואילך. ע' א'מט ואילך). מאמרי אדה"א דברים ח"א ד"ה אל תצר את מואב (ע' ד ואילך). וש"נ. אוה"ת בראשית כרך ז (תתשסח, א ואילך).

בארץ כנען; ואילו ארץ קיני קניזי וקדמוני, דהיינו העבודה במוחין שלמעלה מבירורים וכיבוש – לכן שייכת היא (גם) לשבט לוי.

ו. ועדיין צריך להבין:

בנוגע להזמן דלע"ל כתב הרמב"ם בסוף הל' מלכים ש„לא יהי' עסק כל העולם אלא לדעת את ה' בלבד", נמצא שלע"ל יהיו כל ישראל מובדלים מדרכי העולם, דכל עסקם יהי' רק בידיעת ה' (וע"ד מה שכ' הרמב"ם בסוף הל' שמיטה ויובל ד„לא שבט לוי בלבד אלא כל איש ואיש כו' אשר נדבה רוחו אותו והבינו מדעו להבדל לעמוד לפני ה' לשרתו ולעבדו לדעה את ה' כו' הרי זה נתקדש קדש קדשים ויהי' ה' חלקו ונחלתו לעולם כו' כמו שזכה לכהנים ללויים כו'"), וא"כ מדוע יהי' אז חילוק זה בין ישראלים ולויים, דכל ישראל יהי' להם חלק ונחלה בארץ כנען – ענין בירור המדות והתלבשות בלבושי המתברר, משא"כ שבט לוי[54]?

והביאור בזה:

בסוף הל' מלכים שם כ' הרמב"ם[55] „נתאוו החכמים כו' ימות המשיח . . כדי שיהיו פנויין בתורה וחכמתה ולא יהי' להם נוגש ומבטל כדי שיזכו לחיי העולם הבא", ובהמשך לזה כ'[56] „ובאותו הזמן לא יהי' שם לא רעב ולא מלחמה ולא קנאה ולא תחרות שהטובה תהי' מושפעת הרבה וכל המעדנין מצויין כעפר ולא יהי' עסק כל העולם אלא לדעת את ה' בלבד".

ועפ"ז מובן, דזה שלע"ל (בתקופה הראשונה דימוה"מ עכ"פ) יהיו כל ישראל מובדלים מדרכי העולם ויהיו עסוקים רק לדעת את ה' – הוא מחמת מצב העולם דאז המאפשר את זה. כלומר: אין זו התכונה של בנ"י מצד עצמם „באותו הזמן", אלא תוצאה ממצב ה־עולם. דלהיות ש„לא יהי' שם לא רעב ולא מלחמה כו' שהטובה תהי' מושפעת הרבה וכל המעדנין מצויין כעפר", הרי אין מקום לשום עסק בעניני העולם, כ"א – רק „לדעת את ה' בלבד".

וכשם שהוא בגשמיות, עד"ז הוא בעבודה הרוחנית. דזה שכל בנ"י יהיו אז במעמד ומצב דשבט לוי „להבדל לעמוד לפני ה' לשרתו ולעבדו לדעה את ה'", אין זו הבדלה מצד עצמו שהוא בדרגא זו, אלא מצד העולם שהביאו לזה; משא"כ הא דשבט לוי מובדל לעבוד את ה', הוא לפי שהקב"ה הבדילם – „בעת ההיא הבדיל ה' את שבט הלוי גו'"[57], שהובדל (ע"י הקב"ה) „לעבוד את ה' ל־שרתו", וא"כ הרי זו הבדלה עצמית בשבט לוי ולא מצד מצב העולם הנותן מקום לזה.

ונמצא דגם לע"ל (בראשיתו של „אותו הזמן"), כאשר כל בנ"י יהיו מובדלים מדרכי העולם, ישנו הפרש בין כל בנ"י ושבט לוי.

---

54) להעיר מפי' תולדות אדם לספרי שופטים שם, דמפרש לפי גירסא הב' דרש"י בספרי, מה שיקחו הלויים לעתיד בנחלת קיני קניזי וקדמוני המבואר בחלוקת יחזקאל בתור נחלה כשאר השבטים, היות דכל ישראל יחזרו להיות ממלכת כהנים כמבואר במכילתא, ע"כ מה שיטלו הלויים יטלו בתורת נחלה ואחוזה אחרי שלא יהי' שם עודף באישי ה'.

55) ה"ד.

56) בה"ה.

57) עקב י, ח.

ומטעם זה יהי' גם חילוק בירושת הארץ בין כל בנ"י לשבט לוי: דרגת העבודה דארץ כנען, שייכת היא רק לשאר השבטים, ולכן יש להם חלק ונחלה בה. משא"כ שבט לוי אין לו בה חלק ונחלה: ורק בארץ קיני קניזי וקדמוני, המורה על העבודה דמוחין, שמובדל לגמרי מדרכי העולם — שייכת היא (גם) לשבט לוי, ולכן יש להם בה חלק ונחלה, כנ"ל.

וע"י עבודת כאו"א מישראל עכשיו, „להבדל לעמוד לפני ה' לשרתו ולעבדו לדעה את ה'", יתקרב עוד יותר „אותו הזמן" ש„לא יהי' עסק כל העולם אלא לדעת את ה' בלבד", ואז „ירחיב[40] ה"א את גבולך כאשר נשבע לאבותיך ונתן לך את כל הארץ אשר דבר לתת לאבותיך" — כולל גם ארץ קיני קניזי וקדמוני, היינו כל עשר האומות, ע"י המלך המשיח שמתגלה תיכף ומיד ממש.

(משיחת יום שמח"ת תשמ"ו)